

Potruga za turističkim blagom bh. kulture

Prošlogodišnja posjeta 350.000 turista pulskom amfiteatru, koji datira iz prvog stoljeća, donijela je Hrvatskoj jedan milion maraka.

Kristina Mihovilić, direktorica arheološkog muzeja u Puli koji je odgovoran za upravljanje ovim spomenikom, navodi da je muzej dodatno uvećao prihode milionima maraka zarađenim od održavanja filmskih i muzičkih festivala, kao i drugih kulturnih događaja, u prostoru amfiteatra.

Za to vrijeme Mirana Gudelja koji živi u bosanskohercegovačkom selu Mošunj nedaleko od Viteza, već godinama intrigiraju prastari komadići posuđa, vaza i mozaika koje pronalazi u dvorištu svoje kuće.

Gudelj je svojevremeno obavijestio nadležne i onda čekao da oni započnu sa ozbiljnim iskopavanjima. Kad vlasti nisu pokazale nikakvo interesovanje Gudelj je jednostavno zakopao svoju amatersku arheološku lokaciju.

Nakon što je pokrenuo istragu, lokalni pisac i historičar Anto Zirdum vjeruje da je ispod Mošunja zakopano naselje 'Bistua Nova', sjedište Katoličke biskupije iz 4. stoljeća.

Za razliku od Pule, u Mošunju sve ono što je moglo postati dio historijske bosanskohercegovačke baštine, leži zakopano kao u grobnici, zbog nedostatka volje i novca bh. vlasti.

'Sve što je otkriveno otkopa se i onda ponovo zakopa', kaže Zirdum. 'Sve je neotkriveno i neistraženo.'

Novinari Centra za istraživačko novinarstvo u Sarajevu (CIN) ustanovili su da su predmeti iz Mošunja samo jedan od primjera zaboravljenog ili nemarom uništenog bh. naslijeđa. CIN je

otkrio da postoje neiskorišteni ekonomski potencijali u BiH, počevši od filmskog stvaralaštva do neotkopanih drevnih lokacija. U serijalu 'Gubljenje kulture', tim istražuje stanje u kome se nalazi bh. kulturno-historijsko naslijeđe.

Povod za ovo istraživanje bila je slaba reakcija javnosti na izvještavanje medija o zatvaranju muzeja i o arheološkim nalazištima u stanju raspadanja. CIN je, međutim, otkrio da bh. građani najvjerovatnije ne znaju kakvu šansu za ekonomski razvoj zemlje pruža naslijeđe čijeg nepovratnog propadanja nisu svjesni ni oni, a ni njihova djeca.

U svom saopćenju iz decembra prošle godine, visoki predstavnik Paddy Ashdown podsjetio je Vijeće ministara BiH da su prema Dejtonskom sporazumu odgovorni da drže muzeje otvorenim i štite cjelokupno bh. naslijeđe. U sljedećem saopćenju ured OHR-a navodi da ovo pitanje nije samo moralne prirode.

Muzeji i druge institucije 'ne koriste se na način na koji bi trebali biti korišteni – kao nezamjenjivi resursi u turističkom sektoru i kao način da se pošalje pozitivna slika o BiH', navodi se u OHR-ovom saopćenju.

Iako je nedostatak finansijskih sredstava važan segment u propadanju bosanske historijske zaostavštine arheolozi i turistički radnici slažu se da postoje i drugi problemi koji bi se mogli prevazići jednostavno boljom organizacijom i odlučnošću.

'Uzmimo primjer Italije, Grčke i Egipta', priča profesor historije Enver Imamović, stručnjak za rimsku arheologiju sa Sarajevskog univerziteta. 'Ove države žive od prihoda koje dobiju od kulturno-historijskog turizma.'

Ali malo je stručnih kadrova poput Imamovića, koji znaju utvrditi porijeklo i vrijednost historijskih nalazišta i spomenika. Pa čak i kad se otkriju mjesta poput Gudeljevog, na scenu stupa skup birokratski proces koji obeshrabruje svaki dalji rad, kažu arheolozi.

Iz turističke industrije dolazi malo poticaja za promjenom procedure jer niko ne vidi ekonomsku probitačnost u kulturnim spomenicima. Kultura se obično posmatra kao nešto što bi trebalo biti besplatno pa čak i po cijenu da to znači zatvaranje muzeja.

Većina turističkih agencija radije promovira inostrane destinacije bh. turistima nego što privlači strane turiste kako bi potrošili novac u BiH. No, domaći turistički radnici imaju malo ideja o tome kako marketinški promovisati ono što Bosna i Hercegovina može da ponudi.

Nove ideje poput sarajevskog 'krvavog turizma', obilazaka žarišnih tačaka iz nedavnog rata, smatraju se politički neukusnim usprkos velikom zanimanju stranih turista za sve ono što je povezano sa ratom.

Čak je i turistička ponuda poznatih spomenika poput mostarskog Starog mosta predmet političkih borbi umjesto ekonomske strategije.

U međuvremenu, poznavaooci kulture i turizma upozoravaju da građani BiH polako gube vrijednu granu industrije.

'Milioni bi se mogli napraviti', tvrdi profesor Imamović. 'Zarađivali bi bolje nego neko profitabilno preduzeće.'

Jedan pogled na obližnje zemlje poput Hrvatske pokazuje šta je na kocki u ekonomskom pogledu.

Prema podacima sa kojima raspolaže OHR u svijetu se od turizma godišnje zaradi 470 milijardi dolara.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore u prvih devet mjeseci 2004. godine Hrvatska je zaradila 372 miliona dolara od 'kulturnog turizma', što podrazumijeva posjete spomenicima, muzejima i arheološkim iskopinama. U istom periodu, BiH je prihodovala samo 5 milion dolara, prema podacima Ekonomskog fakulteta u Sarajevu.

Za to vrijeme bosanski historijski spomenici daleko poznatiji od Mošunja, objašnjava Imamović, leže neiskorišteni, propadaju ili su ugroženi obližnjim građevinskim radovima.

Među mjestima sa najboljim turističkim potencijalom nalazi se i srednjovjekovno sjedište bosanskih kraljeva u Arnautovićima kod Visokog, smatra Imamović. Grupa od četiri crkve koje su bile mjesto krunisanja bosanskih kraljeva, okružena je prastarim grobljima koja još postoje, ali su stanju krajnjeg raspadanja.

‘Taj prostor je totalno zapušten i prepušten sudbini’, priča Imamović.

Na Imamovićevoj listi potencijalnih profitabilnih mjesta također se nalazi i srednjovjekovna tvrđava iz Bobovca. Zamak koji se nalazi na planinskoj šumovitoj kosi pao je u otomanske ruke 1463. godine označivši time kraj srednjovjekovne bosanske države. Zamak se može obići ali je zapušten i nije ni pod čijom zaštitom, kaže Milo Jukić, historičar i novinar iz Kreševa.

Spomenici koje Imamović spominje nalaze se na listi nacionalnih spomenika koju je sačinila Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH.

Od svog osnivanja ova se komisija spori sa entitetskim zavodima, prije svega zato što sredstva za restauraciju osiguravaju entitetske vlade, koje se mogu razilaziti u mišljenju sa Komisijom koja proglašava spomenike od nacionalnog značaja.

Od dragocjenih arheoloških lokacija lista uključuje Stolac, Gabelu blizu Čapljine, Ošaniće pored Stoca, Korića han u Gračanici, Ripač kod Bihaća i Zavalu kod Ravnog. Ali ništa se ne radi na njihovoj zaštiti i očuvanju, navodi Dubravko Lovrenović, bivši predsjednik a sadašnji član ove komisije.

Potencijalne turističke destinacije sa liste u opasnosti su da

zauvijek budu izgubljene.

Na primjer, procvat izgradnje vikendica na gračaničkom platou i njenim istočnim padinama ugrožava prastaro selo Korića han, koje je uspjelo preživjeti od neolitskog perioda, između 5.000 i 2.500 p.n.e. do danas.

Dugogodišnji turistički radnik iz Viteza Žarko Bošnjak kaže da je u isto vrijeme nemoguće zainteresovati turiste za dolazak na mjesta poput Mošunja, zato što se tu ništa sistematski ne otkopava niti se slučajno pronađeni predmeti konzerviraju.

Zbog nedostatka organizovanih otkopavanja građani BiH, a pogotovo strani turisti, malo znaju o amaterskim otkrićima koja su se desila u Mošunju u posljednjih dvadeset godina.

Stanovnici su dosada otkrili predmete na dvadesetak lokacija u ovom selu, uključujući relikte iz rimskog, ilirskog i ranokršćanskog perioda, dodaje Bošnjak.

Grobove, nakit i bronzani mač iz desetog stoljeća, čija je slika postala dio grba grada Viteza, otkrili su mještani poput Mirana Gudelja.

Kopajući po svojoj bašti Gudelj je otkrivao ostatke vrčeva, posuda i mozaika od kojih su neki kasnije završili u gradskom muzeju.

Dok je Pula prošle godine ubrizgala milion maraka profita nazad u restauraciju svog amfiteatra, u Mošunju nisu čak ni otvorili vrata muzeja za javnost, a kamoli da su naplaćivali ulaz. Gudelj kaže da mu nije ni palo na pamet da sam napravi posao od toga, da zadrži predmete i pokuša naplaćivati ulaznice u svoju baštu radoznalim posjetiocima.

Imamović kaže da uprave većine restauriranih bosanskih spomenika razmišljaju o profitima tek kao o usputnoj stvari.

Kada je nedavno odveo svoje studente historije u posjetu srednjovjekovnoj tvrđavi u Jajcu, Imamović je rekao da je

uprava naplaćivala ulaz i da su mu rekli da će novac upotrijebiti u svrhe konzerviranja.

‘To nisu bila obimna sredstva’, dodao je Imamović. ‘Ali zašto ne organizuju slične (organizovane) posjete tokom cijele godine.’

No bar je jedan stručnjak na kraju ipak otišao u Mošunj da istraži priče o velikom broju pronađenih historijskih predmeta.

Nakon posjete selu, profesorica arheologije sa Sarajevskog univerziteta Snježana Vasilj rekla je da je zatražila od lokalnih vlasti da joj osiguraju dozvolu za iskopavanja na jednoj od lokacija. Bila je spremna da radi bez nadoknade, ali nikad nije dobila dozvolu.

U međuvremenu, pisac Anto Zirdum je sa dvjema objavljenim knjigama pod nazivom: ‘Bistuanska kronika’ i ‘Saga o dva mača’, jedina osoba koja zarađuje novac od Mošunjskih otkrića. Zirdum, koji je stalno zaposlen u Hrvatskom kulturnom društvu ‘Napredak’, smatra da sa cijenom od 10 maraka, knjige osiguraju skromnu dodatnu zaradu.

Nedaleko od Mošunja u Srednjobosanskom kantonu nalazi se Kreševo, gdje živi Ante Buzuk i tvrdi da ima daleko više dokaza o skrivenom kulturno-historijskom blagu. Predsjednik kreševskog društva za očuvanje kulturnih, historijskih i prirodnih vrijednosti grada kaže da je otkrio dokaze o postojanju drevnog gradskog vodovodnog sistema kao i pet ognjišta sa grnčarijom iz druge ere.

Ali, Buzuk se suočio sa istim problemom kao i pronalazači iz Mošunja.

‘Od 2001. godine ja pronalazim predmete, ali niko ne želi da dođe i radi na tome’, dodaje Buzuk.

Žarko Kesić, šef Odjela za društvene djelatnosti u općini

Kreševo priznaje da grad ne zna kako da zaradi novac od svog kulturno-historijskog potencijala.

‘Mi imamo raznih stvari ali nam ne koriste’, kaže Kesić. ‘Šta ćemo sa njima? Ne možemo iskoristiti ništa od toga.’

Mnogi stručnjaci za kulturu shvataju Kesićevu frustraciju. Čak i ako bi se arheološki i historijski stručnjaci uspjeli organizovati da restauriraju spomenike, državnim i privatnim turističkim radnicima nije baš jasno kako bi se moglo zaraditi na njima.

Ministar za kulturu u Srednjobosanskom kantonu, bivši profesor historije Nikola Lovrinović, doživljava kulturno naslijeđe kao luksuz, a ne prioritet za ekonomske investicije ili kao mogućnost za otvaranja novih radnih mjesta.

‘Iako sam kulturnjak i trebao bih reći da se ulaže u kulturu, ne mogu to reći kada imamo na hiljade nezaposlenih. Valjda bi trebali gledati prioritete’, kaže Lovrinović. ‘Šta će reći ovi socijalni slučajevi?’

Nihad Korić, direktor turističke zajednice Srednjobosanskog kantona, ruga se i na pomisao da bi ono što leži ispod Mošunja moglo biti izvor buduće zarade u turizmu.

U svakom slučaju, turistička zajednica nije institucija koja bi trebala vršiti iskopavanja u Mošunju, dodao je Korić. Zbog nedostatka sredstava ona samo učestvuje u manifestacijama koje drugi pokreću. Jedino što je prošle godine ova turistička zajednica uradila na svoju inicijativu bilo je sađenje cvijeća u Travniku.

U Zapadnohercegovačkom kantonu predsjednik turističke zajednice je veoma nezadovoljan.

U ovom kantonu u selu Mogorjelu pored Čapljine nalazi se ostaci rimske vile iz klasičnog perioda, a u Mostaru sinagoga izgrađena 1899. Oba ova objekta leže neiskorišteni.

‘Problem je u tome da ne znamo prodati šta imamo’, kaže predsjednik zajednice Marinko Brkić. ‘Trebamo vidjeti gdje je mjesto marketinga. Čuli smo primjedbe da je kultura jednostavno kultura i to se ne može prodati.’

Na primjer, smatra Brkić, najstariji muzej u BiH nalazi se u Ljubuškom, gdje on živi. Muzej sadrži Humačku ploču, prvi pisani spomenik ove zemlje, ugravirani kamen sa crkve iz 11. stoljeća. O muzeju se brinu franjevci koji ne naplaćuju posjete.

‘Jedan od najvećih problema u turizmu u Bosni i Hercegovini je nedostatak kadra’, kaže Brkić. ‘Posjedujemo turistički potencijal, ali nam nedostaju turistički menadžeri koji bi ga promovisali na pravi način.’

U Sarajevu, vjerovatno najvažnijem turističkom odredištu u zemlji, predstavnici vlasti i biznismeni se ne mogu složiti oko toga kako da reklamiraju kulturno-historijske destinacije.

‘Ako mafija saraduje fenomenalno, zašto ne mogu i turistički radnici učiniti isto?’ kaže Zijad Jusufović, kojeg većina sarajevskih turističkih radnika smatra odmetnikom zbog njegovih tura ‘krvavog turizma’, tokom kojih se obilaze gradske lokacije povezane s ratom.

Voljeli ili ne voljeli Jusufovića, mnogi od gradskih turističkih poduzetnika postavljaju sebi isto pitanje.

Zoran Bibanović, predsjednik Udruženja turističkih agencija u BiH priča kako on ne zna kalendar festivalskih dešavanja u gradu niti šta je na njihovom programu. Ne postoji baza podataka koja bi pratila manifestacije niti bilo kakva osnovna organizacija, žali se Bibanović.

‘Imamo turističku industriju, ali nemamo politiku u turizmu’, kaže Bibanović.

Vera Šarić iz turističke zajednice Kantona Sarajevo kaže kako

bi agencije trebale pokazati više inicijative u prikupljanju informacija o manifestacijama iz kulturnog informativnog centra kantona i njihovom uključivanju u paket-aranžmane.

U međuvremenu, direktori dva najveća sarajevska festivala, Sarajevo film festivala i Sarajevske zime navode da ne mogu zainteresirati turističke agencije da manifestacije stave kao turističku atrakciju.

Direktor Sarajevo film festivala Mirsad Purivatra, kaže da hoteli u Sarajevu ne koriste prednosti festivala time što bi podigli cijene i ponudili specijalne pakete. Na primjer, za vrijeme kanskog filmskog festivala nemoguće je iznajmiti sobu na manje od jedne sedmice, a i cijene su veće, objašnjava Purivatra.

‘Turističke agencije nisu u stanju da rade svoj posao’, zaključuje Ibrahim Spahić, direktor festivala Sarajevska zima.

Spahić i drugi kažu da je turistička industrija uglavnom usmjerena na slanje Bosanaca u inostranstvo umjesto da privlači strane turiste u BiH.

Od 174 turističke agencije u BiH samo njih desetak posto rade na dovođenju turista u Bosnu, smatra Brkić, turistički radnik iz Zapadnohercegovačkog kantona.

‘Sve druge (agencije) odvode turiste vani...’, dodaje Brkić. ‘To je suština problema.’

Zanatlije na Baščaršiji, starom dijelu Sarajeva, koja je bila jedna od glavnih prijeratnih gradskih atrakcija, žale se da im zarade trpe zbog slabe turističke promocije.

‘Od stranaca maksimalno zaradim sto maraka i to svaki treći dan...’, kaže prodavačica suvenira Ferida Ahmetašević. ‘Nekad smo zarađivali za jedan dan ono što danas zaradimo za mjesec.’

Kujundžija Ismet Alagić vjeruje da je loš imidž zemlje odgovoran za slabe posjete.

'Ko će posjetiti našu zemlju kada mediji pričaju samo o zemlji koja je izašla iz rata i koja nije u stanju već deset godina da zatvori ratne kriminalce', priča ljutito Alagić.

Za razliku od njega Jusufović, organizator 'krvavog turizma', misli da je rješenje u tome da se postojeći imidž kreativno iskoristi i da se prepozna ono što turisti žele.

Jusufovićeve ture uključuju obilazak rodne kuće odbjeglog ratnog lidera bosanskih Srba Radovana Karadžića na Palama i posjete obližnjim gradovima u Crnoj Gori u kojima žive njegovi prijatelji i rođaci.

Turisti sa kojima se Jusufović druži fascinirani su gradom i nedavnim ratom, i upravo im to on i daje, 'krvavi turizam', kako ga on naziva. Cijeli aranžman košta gotovo hiljadu maraka.

'Stranci žele da znaju kakva je stvarna situacija i žele čuti nezavisno mišljenje o svemu', kaže Jusufović. 'Ja sam spreman da uradim sve što je potrebno i da im pokažem sve što žele.'

No turistički vodiči konzervativnijih shvatanja poput direktora agencije 'Magelan' Emira Pirića i Vedrana Jankovića iz agencije 'Azurni biser', smatraju da su Jusufovićeve ture nemoralne i bezobrazne.

'Razumio bih da to radi neko od turističkih vodiča sa Pala (RS) zato što je Radovan Karadžić za njih nacionalni heroj, a ne ratni zločinac', kaže Pirić.

Ali profesor historije Imamović vidi rat kao onaj dio bh. kulture i historije koji bi trebao biti iskorišten u turističke svrhe. Lokacije poput aerodromskog tunela ispod linija bosanskih Srba, koji je održavao grad na životu u toku rata, danas su zlatni rudnik, smatra Imamović.

'Nema tog turista koji dođe u Sarajevo da ne bi posjetio ovaj spomenik, prošao kroz tunel, obišao muzej i pojeo ratni

ručak', kaže Imamović.

Prilikom jedne od svojih nedavnih ekskurzija Jusufović je napravio predah u Zenici kako bi omogućio američkim turistima da se sretnu sa mudžahedinima, stranim fundamentalističkim ratnicima koje bije loš glas u SAD-u.

'Teško je odoljeti izazovu Amerikancu ako zna da sa njima može pričati i vratiti se kući živ i zdrav', kaže Jusufović.

On smatra da bi slična agresivna marketinška strategija mogla funkcionisati i u slučaju finansijski posrnulih kulturnih institucija.

Donedavno je Zemaljski muzej u Sarajevu bio zatvoren zbog nedostatka novčanih sredstava. Ostalih pet institucija od državnog značaja: Univerzitetaska i nacionalna biblioteka u BiH, Biblioteka za slijepa i slabovidna lica, Umjetnička galerija, Muzej književnosti i pozorišta i Kinoteka BiH, nalaze se u vrlo teškoj finansijskoj situaciji.

Ali raznolika grupa stručnjaka, uključujući federalnog ministra za kulturu Gavriła Grahovca, arheologa Vasilja i Jusufović smatra da novčani problemi muzeja dolaze prije svega zbog njihovog nesposobnog menadžmenta.

Zemaljski muzej star 116 godina najstarija je kulturna i znanstvena ustanova u BiH, kroz koju je prošle godine prošlo 10.000 posjetilaca prije nego što su njegova vrata zatvorena, kaže direktor muzeja Aiša Softić.

Softić objašnjava da po cijeni ulaznica od jedne do deset maraka i bez propratnih sadržaja koji bi se naplaćivali oni ne mogu zaraditi za vlastito održavanje.

'Ne bježim od toga da menadžment treba osavremeniti i educirati ljude, ali zaboravljamo na to da kulturne posjete nisu dovoljno razvijene u ovoj zemlji', kaže Softićeva. 'Ne postoji muzej u svijetu koji sam sebe financira.'

Ali Jusufović smatra da bi nove ideje mogle puno toga promijeniti.

On bi se sa istom odlučnošću koju koristi za marketing krvavog turizma uključio u reklamiranje muzeja, počevši od postavljanja brošura u hotelima, ažuriranjem web stranica i slanjem novosti na e-mail adrese stranih kompanija.

Drugi turistički vodiči se usmjeravaju na to da pokažu pogled na kulturu ili političke prilike iz ugla jednog naroda, objašnjava Jusufović. Međutim, dodaje on, jedini način na koji bi se od kulture mogao napraviti uspješan biznis, jeste da se promoviše cijela zemlja.

'Dajte mi nacionalni muzej i ja ću zaraditi plaću ljudima koji rade i proširiti kulturu van granica', optimističan je Jusufović.

Ali sudbina najznačajnijih kulturnih institucija možda ima isto toliko veze sa politikom koliko i sa marketingom.

Nakon što je OHR u decembru prošle godine upozorio da zatvaranje Zemaljskog muzeja i biblioteka predstavlja kršenje Dejtonskog sporazuma, u državni budžetu i u budžetu sarajevskog kantona su pronašli 1.9 miliona maraka za ponovno otvaranje muzejskih vrata.

Zemaljski muzej je ponovo otvoren početkom ovog mjeseca, a otvaranje historijskog muzeja planirano je za skorije vrijeme, navodi ministar civilnih poslova Safet Halilović. Ali ova sredstva su privremena dok državne i entitetske vlade ne riješe svoje razlike oko toga ko je odgovoran za zaštitu kulturne baštine.

Politika također guši potencijalnu zaradu od historijskih spomenika koji bi pomogli da se BiH nakon rata vrati u svjetske vijesti.

'Stari most je zlatna koka od koje niko ne zna kako da

zaradi', kaže Rusmir Čišić, direktor općinske komisije koja je koordinirala izgradnju mostarskog Starog mosta.

U prosjeku je 150.000 posjetilaca, uključujući strane turiste, došlo na ceremoniju otvaranja restauriranog mosta. Ali grad nije profitirao od ove manifestacije, osim prodavača suvenira i restorana, rekao je Čišić.

Najveći problem je u tome što su gradski funkcioneri više zainteresovani za politiku koja dijeli grad nego u stimulisanje turizma, kaže Čišić.

Već dvije godine Svjetska banka pokušava neuspješno da uspostavi agenciju za upravljanje starim dijelom grada u kojoj bi se nalazili bošnjački i hrvatski predstavnici.

Grad je osnovao agenciju ali nije još zaposlio ni jednog rukovodioca. Zadatak agencije bio bi da izdaje poslovne prostore, promovira staro jezgro Mostara i brine se za Stari most. Uspostavljanje takvog tijela jedan je od UNESCO-ovih preduvjeta za uključenje Starog mosta na listu svjetskih atrakcija Ujedinjenih nacija.

Siniša Šešum iz UNESCO-a u Sarajevu kaže da je glavna dobit koju spomenik ima od stavljanja na UNESCO-ovu listu porast turizma i jačanje domaće ekonomije.

Čišić kaže da nema političke volje da se uspostavi ovo tijelo. Bilo bi lakše postići dogovor o agenciji kada bi ona bila podijeljena na dvije: 'jednu u istočnom, a drugu u zapadnom Mostaru', sarkastično komentariše Čišić.

Bivši gradonačelnik Neven Tomić koji je stavio potpis na uspostavljanje agencije slaže se sa Čišićem.

Niko se ne bavi tim poslom kako bi napravio zlatnu koku od Starog mosta', kaže Tomić. 'Oni se svi bore samo za stolice.'

Postoji jedna turistička agencija sa poslovnim planom koji ignoriše politiku i drži se zarađivanja novca.

Njen osnivač je Amerikanac Tim Clancy koji je proputovao cijelu BiH radeći za nevladine organizacije. Clancyja je oduševila ljepota zemlje i tada se odlučio da pokuša privući turiste iz cijelog svijeta, priča njegov partner Thierry Joubert.

Clancy je prije četiri godine pokrenuo turističku agenciju 'Green Visions' sa sunarodnikom Darin Spurrgeon, Holanđaninom Thierryom Joubertom i Bosancem Alenom Lepiricom.

'Nemamo ništa zajedničkog sa ostalim bosanskohercegovačkim turističkim agencijama', kaže Joubert. 'Razlika je u tome da, dok oni izvoze ljude, mi ih uvozimo.'

Prvo pitanje koje strani turisti uvijek postavljaju jeste da li je BiH sigurno mjesto za posjetiti. 'Green Visions' su odgovorili na ovo pitanje tako što su napravili turistički vodič koji ističe sve ono što BiH može ponuditi.

'Ne pravimo razliku između RS-a i Federacije', naglašava Joubert. '...Jasno nam je da se imidž (turistički) BiH mora promijeniti.'